

Περιβαλλοντική Πολιτική και Βιώσιμη Ανάπτυξη

Ενότητα 11: Οικονομικά Εργαλεία της Περιβαλλοντικής Πολιτικής I

Πολυξένη Ράγκου

Τμήμα Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΚΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Οικονομικά Εργαλεία της Περιβαλλοντικής Πολιτικής I

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Περιεχόμενα ενότητας

1. Οικονομικά εργαλεία.
2. Η στρατηγική της άμεσης ρύθμισης.

Σκοποί ενότητας

- Γνωριμία και εξοικείωση με τα οικονομικά εργαλεία της Περιβαλλοντικής Πολιτικής.
- Γνωριμία και εξοικείωση με την στρατηγική της άμεσης ρύθμισης.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Οικονομικά εργαλεία

Οικονομικά εργαλεία (1/8)

- Η βασική αντίληψη που βρίσκεται πίσω από τη χρησιμοποίηση οικονομικών εργαλείων είναι ότι θα πρέπει να αξιοποιηθεί η δυνατότητα που διαθέτουν οι δυνάμεις της αγοράς για την προστασία του περιβάλλοντος.
- Κύριος στόχος είναι η επίτευξη ενός προκαθορισμένου επιπέδου ρύπανσης με το χαμηλότερο δυνατό κόστος ή, διαφορετικά, μέσω της διάθεσης πόρων εκεί όπου με αυτούς επιτυγχάνεται το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα για το περιβάλλον.

Οικονομικά εργαλεία (2/8)

- Με τα οικονομικά εργαλεία της περιβαλλοντικής πολιτικής ορίζεται μία τιμή για τη χρήση του περιβάλλοντος και δίνεται η δυνατότητα στα υποκείμενα να κάνουν χρήση κατά την κρίση τους, ανάλογα δηλ. με το τίμημα που καλούνται να καταβάλουν γι' αυτό.

Οικονομικά εργαλεία (3/8)

- Σε αντίθεση με την πολιτική άμεσης ρύθμισης - επιτρέπουν στα οικονομικά υποκείμενα ένα βαθμό ατομικής ελευθερίας, με τη λογική ότι είναι αδιάφορο σε τελική ανάλυση το ποιος θα μειώσει και κατά πόσο τις οχλήσεις, αρκεί να επιτυγχάνεται συνολικά ένα προκαθορισμένο επίπεδο ρύπανσης και η επιθυμητή βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος.

Οικονομικά εργαλεία (4/8)

- Αυτό προφανώς δεν σημαίνει ότι δεν απαιτείται καμία ανάμειξη του κράτους· αντίθετα το κράτος είναι εκείνο που έμμεσα κατευθύνει τα υποκείμενα δημιουργώντας συγκεκριμένα πλαίσια για τις επιλογές, παρέχοντας κίνητρα στις επιχειρήσεις ώστε να συμπεριλαμβάνουν στο κόστος τους το κόστος της ρύπανσης κλπ. Να εισάγεται δηλ. με αυτό τον τρόπο το κόστος της εξωτερικής οικονομίας στο μηχανισμό των τιμών.

Οικονομικά εργαλεία (5/8)

- Δεδομένου του περιορισμένου βαθμού αποτελεσματικότητας της πολιτικής των άμεσων διοικητικών ρυθμίσεων, προβάλλονται τα οικονομικά εργαλεία ως περισσότερο ευέλικτες επιλογές και ως εναλλακτική πρόταση για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Οικονομικά εργαλεία (6/8)

- Εκτιμάται ότι τα εργαλεία αυτά μπορούν γενικά να συμβάλουν στη μεγιστοποίηση του κοινωνικού οφέλους λόγω της «ικανότητας» τους να αντιμετωπίζουν κατά το δυνατό τις αδυναμίες της αγοράς.
- Με την έννοια αυτή τα οικονομικά εργαλεία στοχεύουν στην προώθηση μιας δυναμικής διαδικασίας, που οδηγεί σταδιακά στην αποφυγή εκπομπών ρύπων στο περιβάλλον, έχοντας στη βάση τους την αντίληψη ότι η προστασία του περιβάλλοντος, χωρίς να είναι αποκλειστικά ένα «οικονομικό» πρόβλημα, σε μεγάλο βαθμό συνδέεται και εξαρτάται από την οικονομία.

Οικονομικά εργαλεία (7/8)

Τα οικονομικά εργαλεία μπορούν να διακριθούν σε άμεσα και έμμεσα.

- Στα άμεσα συμπεριλαμβάνονται οι περιβαλλοντικοί φόροι και οι επιβαρύνσεις, οι περιβαλλοντικές επιδοτήσεις, οι μεταβιβάσιμες άδειες εκπομπών ρύπων και οι περιβαλλοντικές συμφωνίες.
- Έμμεσα οικονομικά εργαλεία αποτελούν το σύστημα περιβαλλοντικής ευθύνης (στη βάση της λογικής της ιδιωτικοποίησης του περιβάλλοντος ως λύσης για τα περιβαλλοντικά προβλήματα), το οικολογικό σήμα και το σύστημα οικολογικής διαχείρισης και ελέγχου.

Οικονομικά εργαλεία (8/8)

- Η βασική αυτή διάκριση γίνεται ανάλογα με το βαθμό της ρυθμιστικής παρέμβασης του κράτους και την ευελιξία που παρέχουν τα εργαλεία στις επιχειρήσεις να επιλέγουν εκείνες με βάση τα δικά τους οικονομικά και τεχνολογικά δεδομένα τα μέσα για τη μείωση της ρύπανσης που προκαλούν.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Η στρατηγική της άμεσης ρύθμισης

Η στρατηγική της άμεσης ρύθμισης (1/13)

- Η πλέον διαδεδομένη πολιτική είναι αυτή της άμεσης ρύθμισης, η οποία στοχεύει στον προσδιορισμό βασικών επιπέδων περιβαλλοντικής προστασίας και στην εφαρμογή διεθνών συμβάσεων.

Η στρατηγική της άμεσης ρύθμισης (2/13)

- Πρόκειται για εργαλεία που ενδείκνυνται ιδιαίτερα σε περιπτώσεις υψηλού κινδύνου για το περιβάλλον και την υγεία των πολιτών και έχουν στόχο να οδηγήσουν τους ρυπαντές σε περιορισμό της δραστηριότητας τους μέχρι του σημείου όπου η ρύπανση δεν υπερβαίνει ένα συγκεκριμένο επίπεδο ή ακόμη και να τη διακόψουν. Με αυτή την έννοια συμβάλλουν τα συγκεκριμένα μέτρα και στην εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει».

Η στρατηγική της άμεσης ρύθμισης (3/13)

- Οι απαγορεύσεις και τα πρότυπα αφορούν στα ανώτατα επιτρεπτά όρια εκπομπής ρύπων, σε προδιαγραφές για τη διαδικασία της παραγωγής (πχ χρησιμοποιούμενη τεχνολογία ή πρώτες ύλες), σε προδιαγραφές για τα προϊόντα και τη χρήση τους (με δυνατότητα εξοστρακισμού από την αγορά συγκεκριμένων προϊόντων), σε χωροτακτικές προδιαγραφές για συγκεκριμένες δραστηριότητες (πχ απαγόρευση της εγκατάστασης ορισμένων βιομηχανιών σε οικολογικά ευαίσθητες ή σε περιοχές (συν.)

Η στρατηγική της άμεσης ρύθμισης (4/13)

- (συν.) κορεσμένες, εκεί δηλ. όπου η ρύπανση έχει ήδη αγγίξει ή και ξεπεράσει ένα συγκεκριμένο επίπεδο) κλπ.
- Το σύστημα αυτό της θέσπισης προδιαγραφών και των απαγορεύσεων συνοδεύεται από ένα σύστημα ποινών, οι οποίες μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με την περίπτωση.

Η στρατηγική της άμεσης ρύθμισης (5/13)

- Η απλούστερη μορφή μίας ποινής είναι το χρηματικό πρόστιμο που επιβάλλεται στον ρυπαίνοντα όταν οι οχλήσεις του ξεπερνούν ένα συγκεκριμένο όριο ή όταν δεν τηρούνται οι προδιαγραφές. Η τήρηση των προδιαγραφών αποτελεί και προϋπόθεση για την έκδοση άδειας για μία δραστηριότητα και αντίστοιχα η μη τήρηση τους μπορεί να επιφέρει δικαστική δίωξη ή ακόμη και τη διακοπή της.

Η στρατηγική της άμεσης ρύθμισης (6/13)

- Προκειμένου οι απαγορεύσεις και η επιβολή περιβαλλοντικών προτύπων να επιτυγχάνουν τον στόχο τους απαιτείται να υπάρχει ένα σύστημα παρατήρησης και ελέγχου της εφαρμογής τους. Αυτό με τη σειρά του προϋποθέτει ότι το κράτος διαθέτει πλήρη ρυθμιστική ικανότητα, κάτι που όμως στην πράξη συχνά δεν υφίσταται.

Η στρατηγική της άμεσης ρύθμισης (7/13)

- Παρόλο που δίνεται πάντοτε προσοχή στην επεξεργασία νόμων, αυτοί καταλήγουν συχνά να αποτελούν λίστες «αγαθών προθέσεων» με «συμβολική αξία», καθώς δεν υπάρχει επαρκής μέριμνα για την εφαρμογή τους και, επιπλέον, υπάρχουν πάντοτε αρκετές δυνατότητες για κάποιους να αποφύγουν την εφαρμογή των νόμων στη δική τους περίπτωση, όσο αυστηρές και αν είναι οι σχετικές ρυθμίσεις.

Η στρατηγική της άμεσης ρύθμισης (8/13)

- Δεδομένης λοιπόν της ελλιπούς ρυθμιστικής ικανότητας του κράτους (ή όμως και της απροθυμίας του) «δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι επιδεικνύεται το ελάχιστο ενδιαφέρον για την οικοδόμηση του κατάλληλου διοικητικού μηχανισμού που θα χειριστεί τα περιβαλλοντικά προβλήματα ή για την επεξεργασία μιας ευρύτερης άποψης για το χειρισμό τους. Αυστηρές ή όχι, οι περιβαλλοντικές ρυθμίσεις έχουν λίγες πιθανότητες να εφαρμοστούν πιστά».

Η στρατηγική της άμεσης ρύθμισης (9/13)

- Πέραν τούτου, δημιουργείται το ερώτημα, εάν και σε ποιες περιπτώσεις τελικά το κόστος που συνεπάγεται η διατήρηση ενός τέτοιου συστήματος είναι χαμηλότερο από τα περιβαλλοντικά οφέλη.
- Γενικά, σχετικά με την πολιτική άμεσης ρύθμισης μπορεί να πει κανείς ότι, ενώ δημιουργεί ένα πλαίσιο κοινό για όλους και δείχνει έτσι να είναι «δίκαιη», από την άλλη μπορεί να είναι κατά περίπτωση μη αποτελεσματική από οικονομικής άποψης.

Η στρατηγική της άμεσης ρύθμισης (10/13)

- Εννοούμε μ' αυτό ότι η εφαρμογή του συστήματος εντολών και ελέγχου συνοδεύεται από ένα αρκετά υψηλό κόστος και παράλληλα δεν λαμβάνεται υπόψη ότι το οριακό κόστος συμμόρφωσης σ' αυτά δεν είναι το ίδιο για όλους τους παραγωγούς.

Η στρατηγική της άμεσης ρύθμισης (11/13)

- Με τις γενικές απαγορεύσεις και τις προδιαγραφές δεν αξιοποιείται πάντοτε η δυνατότητα που έχουν ορισμένες βιομηχανίες να μειώσουν τη ρύπανση κατά μία μονάδα με σχετικά χαμηλότερο κόστος σε σχέση με άλλες βιομηχανίες. Αντίθετα, απαιτείται από όλους να μειώσουν τη ρύπανση που προκαλούν εξίσου αντί να καθορίζεται ο βαθμός περιορισμού της ρύπανσης ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες της κάθε πηγής.

Η στρατηγική της άμεσης ρύθμισης (12/13)

- Οι προδιαγραφές και απαγορεύσεις, παρόλο που έχουν μέχρι σήμερα χρησιμοποιηθεί κατά κόρον, δεν είναι υπό αυτό το πρίσμα αρκετά ευέλικτες ώστε να αντιμετωπίζονται με αυτές τα εξαιρετικά σύνθετα περιβαλλοντικά προβλήματα.

Η στρατηγική της άμεσης ρύθμισης (13/13)

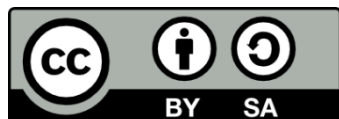
- Επιπλέον, δεν αποτελούν κίνητρο για περαιτέρω μείωση των εκπομπών πέρα από τα προκαθορισμένα επίπεδα με τη χρήση περισσότερο αποτελεσματικής αντιρρυπαντικής τεχνολογίας. Αυτό σχετίζεται και με το γεγονός ότι το ύψος της ποινής που είναι η κρίσιμη παράμετρος για την αποτελεσματικότητα του μέτρου αυτού θα πρέπει να είναι τέτοιο ώστε να ωθεί τον ρυπαίνοντα να τηρεί τις προδιαγραφές. Σε αντίθετη περίπτωση η όχληση θα συνεχίζεται χωρίς να υπάρχει κίνητρο ώστε αυτός που την προκαλεί να την περιορίσει.

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Παπανικολάου Αναστάσιος
Θεσσαλονίκη, 30/ 6/ 2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Πολυξένη Ράγκου.
«Περιβαλλοντική Πολιτική και Βιώσιμη Ανάπτυξη. Οικονομικά Εργαλεία της
Περιβαλλοντικής Πολιτικής Ι». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο
από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS438/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

